

2025-05-28

TJÄNSTESKRIVELSE

Dnr: ALN-2025-00125

Tillhandahållande av insatser i samband med ikraftträdande av ny socialtjänstlag

Förslag till beslut

Med anledning av riksdagens beslut om ny socialtjänstlag i enlighet med förslag i proposition 2024/25:89 beslutar äldrenämnden:

1. Att äldrenämndens enhet i Nacka kommun under en omställningsperiod från och med den 1 juli 2025 fram till och med den 31 december 2026 får tillhandahålla insatserna i bilaga 1, avsnitt 3 och på det sätt och till de målgrupper som de ges idag utan individuell behovsprövning.
2. Att ansvarig utförare/anordnare under en omställningsperiod från och med den 1 juli 2025 fram till och med den 30 juni 2026 får dokumentera de tillhandahållna insatserna i bilaga 1 på det sätt som de görs idag.
3. Att ansvarig utförare/anordnare från och med 1 juli 2026 dokumenterar insatser utan behovsprövning enligt anvisningar från Socialstyrelsen.
4. Att ansvarig enhet från och med 1 juli 2025 får i uppdrag att löpande föreslå nämnden vilka nya insatser som skulle kunna erbjudas utan individuell behovsprövning samt villkor för dessa insatser, inklusive eventuella undantag från dokumentationsskyldigheten som ska gälla för nämndens insatser utan individuell behovsprövning.
5. Att en gemensam sammanställning av Nacka kommuns insatser inom socialtjänsten som tillhandahålls utan individuell behovsprövning revideras och beslutas i ansvarig nämnd årligen.

Sammanfattning av ärendet

Den 20 maj 2025 fattade riksdagen beslut om ny socialtjänstlag i enlighet med regeringens förslag i proposition 2024/25:89 "En förebyggande socialtjänstlag – för ökade rättigheter, skyldigheter och möjligheter". Den nya socialtjänstlagen (2025:400) kommer träda i kraft den 1 juli 2025. Då kommunens ansvar utifrån både den nuvarande och den nya socialtjänstlagen är fördelat på tre nämnder har ett gemensamt ärende beretts av tjänstepersonorganisationen för beslut i nämnden för arbete och försörjning, socialnämnden och äldrenämnden. I ärendet beskrivs i stora drag de förändringar som påverkar kommunens verksamheter som direkt berörs av den nya lagstiftningen. Begreppet socialnämnd används därmed genomgående i ärendet men avser samtliga berörda nämnder som kommunfullmäktige i Nacka kommun beslutat ska fullgöra kommunens uppgifter inom socialtjänsten. Då den bilaga med sammanställning av kommunens befintliga insatser som i nuläget erbjuds utan individuell behovsprövning därför är omfattande ges läsrekommendationer i respektive nämnds tjänsteskrivelse. För att de insatser som redan idag ges utan individuell behovsprövning ska gälla från och med 1 juli behöver äldrenämnden fatta beslut, dels om att anta de insatser som finns dokumenterade i bilaga 1, avsnitt 4 till tjänsteskrivelsen, dels hur nämndens enhet ska förhålla sig till det utökade dokumentationskravet.

Ärendet

Gemensam beredning

Då kommunens ansvar utifrån både den nuvarande och den nya socialtjänstlagen är fördelat på tre nämnder har ett gemensamt ärende beretts av tjänstepersonorganisationen för beslut i nämnden för arbete och försörjning, socialnämnden och äldrenämnden. Begreppet socialnämnd används därmed genomgående i ärendet men avser samtliga berörda nämnder som kommunfullmäktige i Nacka kommun beslutat ska fullgöra kommunens uppgifter inom socialtjänsten. Då den bilaga med sammanställning av kommunens befintliga insatser som i nuläget erbjuds utan individuell behovsprövning därför är omfattande ges läsrekommendationer i respektive nämnds tjänsteskrivelse.

Ny socialtjänstlag från 1 juli 2025

Den 20 maj 2025 fattade riksdagen beslut om ny socialtjänstlag i enlighet med regeringens förslag i proposition 2024/25:89 "En förebyggande socialtjänstlag – för ökade rättigheter, skyldigheter och möjligheter". Den nya socialtjänstlagen (2025:400) kommer träda i kraft den 1 juli 2025. Det övergripande målet med den nya socialtjänstlagen är en förebyggande, lätt tillgänglig och kunskapsbaserad socialtjänst. Den nya socialtjänstlagen kommer att innebära en rad förändringar för kommunens socialtjänstverksamheter.

Nästan alla bestämmelser i den nuvarande lagen förs över till den nya lagen, efter redaktionell och språklig omarbetning. Den nya socialtjänstlagen får dock en ny struktur som enligt lagstiftaren tydliggör vikten av en helhetssyn och inriktningen på personers individuella behov och förutsättningar i stället för deras grupp tillhörighet. Lagstiftaren

avser vidare att skapa en ökad jämlikhet mellan grupper och samtidigt minska lagens detaljeringsgrad genom att vissa bestämmelser som i dag enbart gäller för särskilda grupper i den nya lagen gäller alla. Lagen delas in dels i avdelningar, dels i kapitel med löpande paragrafnumrering inom varje kapitel samt underrubriker.

Definition av socialtjänst

Med den nya socialtjänstlagen definieras innebörden av begreppet socialtjänst i lagtext. Socialtjänst är enligt den nya paragrafen (1 kap. 2 § SoL) *verksamhet som bedrivs med stöd av socialtjänstlagen, lagen om vård av missbrukare i vissa fall, lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, eller lagen om placering av barn i skyddat boende.*

Även *verksamhet som enligt lag eller förordning ska bedrivas av socialnämnd eller av Statens institutionsstyrelse* ska anses som socialtjänst, med undantag för utbildning på grundskole- eller gymnasienivå som anordnas vid särskilda ungdomshem. Tillsyn som Inspektionen för vård och omsorg utövar ska inte anses som socialtjänst.

Begreppet insatser

I nuvarande socialtjänstlag (2001:453), SoL, framgår att det till socialnämndens uppgifter hör att svara för *omsorg och service, upplysningar, råd, stöd och vård, ekonomisk hjälp och annat bistånd* till familjer och enskilda som behöver det. (3 kap. 1 § SoL).

I slutbetänkandet till den nya socialtjänstlagen görs bedömningen att uppgifterna som räknas upp i bestämmelsen ovan delvis överlappar varandra och i propositionen till den nya socialtjänstlagen föreslogs det därför framgå i lagen att socialnämnden ska *erbjuda insatser i form av rådgivning, omsorg, vård, stöd och annan hjälp* till enskilda som behöver det. Den språkliga förändringen innebär att uttrycket ”insatser” används som övergripande benämning för ”rådgivning, omsorg, vård, stöd och annan hjälp” till enskilda som behöver det. Jämfört med hittillsvarande lydelse nämns inte längre service, upplysningar, ekonomisk hjälp och annat bistånd. Dessa ryms dock i uttrycken ”rådgivning, stöd eller annan hjälp” och omfattas därmed fortfarande av bestämmelsen om socialnämndens ansvarsområden. Den språkliga omarbetningen innebär att uttrycket ”insatser” i den nya lagen ersätter bland annat uttrycken ”stöd och hjälp” och ”sociala tjänster” som i hittillsvarande lag används för att uttrycka samma sak. Syftet med den föreslagna bestämmelsen är bland annat att klargöra att uttrycket insatser omfattar alla de tidigare angivna sätten att bistå enskilda. Begreppet ”öppna insatser” förekommer inte i den nya lagen.

Insatser till enskilda

Enligt nuvarande socialtjänstlag ska individuellt anpassade insatser föregås av individuell behovsprövning, det vill säga att socialnämnden utreder och bedömer den enskildes behov och därefter fattar beslut om att bevilja en viss insats eller inte. Socialnämnden får emellertid erbjuda hemtjänst till äldre utan föregående behovsprövning. Socialnämnden får även erbjuda generellt utformade insatser som är öppna för alla utan föregående behovsprövning. I den nya socialtjänstlagen (10 kap. 1 § SoL) förs följande bestämmelse in: *Socialnämnden ansvarar för att erbjuda insatser i form av rådgivning, omsorg, vård, stöd och annan*

hjälp till enskilda som behöver det. Insatser för personliga behov kommer framöver kunna ges på två sätt: efter individuell behovsprövning eller utan individuell behovsprövning. Socialnämndens ansvar för att erbjuda insatser till enskilda förblir dock oförändrat i sak.

Insatser efter individuell behovsprövning

Insatser som ges efter individuell behovsprövning föregås av en utredning och bedömning av den enskildes behov. En helhetssyn på personers individuella behov och förutsättningar behöver vara utgångspunkten för utformandet av insatser.

I nuvarande bestämmelse om rätten till bistånd i 4 kap. 1 § SoL framgår att den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning (försörjningsstöd) och för sin livsföring i övrigt. I den nya socialtjänstlagen ändras bestämmelsen redaktionellt på så sätt att den delas upp, insatser för personliga behov regleras i 11 kap. 1 § SoL och insatser för ekonomiska behov (ekonomiskt bistånd) regleras i 12 kap. 1 § SoL.

Insatser för personliga behov

I den nya socialtjänstlagen regleras (11 kap. 1 § SoL) att en enskild som inte själv kan tillgodose sina personliga behov och inte heller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt att få insatser av socialnämnden för dessa behov. Den enskilde ska tillförsäkras skäligen levnadsförhållanden genom insatserna. Jämfört med nuvarande lydelse ändras uttrycken ”bistånd” och ”livsföringen i övrigt” och ersätts med ”insatser” och ”personliga behov”. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Insatser för ekonomiska behov

I den nya socialtjänstlagen regleras (12 kap. 1 § SoL) att en enskild som inte själv kan tillgodose sina ekonomiska behov och inte heller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt att få ekonomiskt bistånd av socialnämnden för sin försörjning (försörjningsstöd) och för sina levnadskostnader i övrigt. Den enskilde ska genom biståndet tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Jämfört med nuvarande lydelse ändras uttrycket ”livsföring i övrigt” till ”levnadskostnader i övrigt”. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Insatser utan individuell behovsprövning

En av de stora förändringarna innebär att kommunens socialtjänst ges möjlighet att erbjuda insatser på två sätt, efter individuell behovsprövning och utan individuell behovsprövning. Insatser som ges utan individuell behovsprövning kan vara öppna för alla kommuninvånare eller riktade mot specifika målgrupper eller viss problematik. Det innebär då att enbart den som tillhör målgruppen kan få insatsen verkställd utan individuell behovsprövning. Om en enskild inte tillhör målgruppen har denne alltid rätt att få sin sak prövad genom att ansöka om insatsen. Vid sådan ansökan görs en individuell behovsprövning. Dock krävs alltid individuell behovsprövning när det gäller insatser för ekonomiska behov.

Genom att sänka trösklarna kan socialtjänsten nå fler vilket i sin tur underlättar tidiga insatser och ger enskilda kommuninvånare möjlighet att ta del av insatser när de är motiverade och vill ha hjälp. En minskad administration skulle också kunna ge möjligheter till resursomfördelning, där resurser kan omfördelas till mer förebyggande arbete och resurser för utredningar säkerställs för mer kvalificerade ärenden. Nacka kommun har redan idag, i syfte att kunna erbjuda tidiga och förebyggande insatser, ett antal insatser som ges utan individuell behovsprövning.

I regeringens proposition konstateras att behovsprövning är socialtjänstens huvudsakliga arbetssätt, och att utreda och pröva enskildas behov av insatser innan de beviljas bör även fortsättningsvis vara det. Möjligheten att erbjuda insatser utan individuell behovsprövning bör därför ses som ett komplement till behovsprövade insatser.

Kommunen får erbjuda insatser utan individuell behovsprövning, men är inte skyldig att erbjuda insatser på det sättet. Varje enskild ansvarig nämnd får ta ställning till om och hur bestämmelsen ska tillämpas i den egna kommunen.

För att de insatser som redan idag ges utan behovsprövning ska gälla från och med 1 juli behöver Äldrenämnden fatta beslut om att anta de insatser som finns dokumenterade i bilaga 1, avsnitt 4 till tjänsteskrivelsen.

I den nya socialtjänstlagen förs följande bestämmelse in (11 kap. 5 § SoL): *Socialnämnden får tillhandahålla insatser för att tillgodose personliga behov utan individuell behovsprövning.*

Följande insatser kräver dock alltid en individuell behovsprövning:

1. *kontaktperson, kontaktfamilj eller kvalificerad kontaktperson,*
2. *vård i familjehem,*
3. *vård i LVM-hem,*
4. *vård i särskilda ungdomshem,*
5. *vård av barn eller unga mellan 18 och 20 år i jourhem, stödboende, skyddat boende och andra hem för vård eller boende utöver sådana LVM-hem och särskilda ungdomshem som avses i 3 och 4,*
6. *bostad i ett boende för äldre personer eller för personer med funktionsnedsättning som avses i 8 kap. 4 eller 11 §, och*
7. *vård i hem för viss annan heldygnsvård.*

Enligt den nya socialtjänstlagen ges socialnämnden möjlighet att tillhandahålla insatser utan individuell behovsprövning till barn som har fyllt 15 år, även utan vårdnadshavares samtycke, om insatsen är lämplig att tillhandahålla på det sättet. För barn som inte har fyllt 15 år ska det krävas att vårdnadshavaren samtycker till insatser utan individuell behovsprövning (21 kap. 1 § SoL).

Utvidgad dokumentationsskyldighet

Den nya socialtjänstlagen innebär förändringar gällande skyldigheten att dokumentera vid genomförande av insatser. Dokumentationsskyldigheten utvidgas och ska som huvudregel gälla vid genomförande av alla insatser, även för insatser utan individuell behovsprövning. Två undantag från skyldigheten att dokumentera är beslutade. Det första undantaget innebär att uppgifter om enskildas personliga förhållanden inte behöver dokumenteras vid rådgivning. Det andra undantaget innebär att socialnämnden, när det föreligger särskilda skäl, kan besluta om att uppgifter som kan röja den enskildes identitet inte ska dokumenteras vid en insats som ges utan individuell behovsprövning.

För insatser som behovsprövas finns Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd SOSFS 2014:5, dessa kommer dock inte gälla för insatser utan behovsprövning. Socialstyrelsen har aviserat att man utreder behov av att ta fram allmänna råd och föreskrifter som stöd för handläggning och dokumentation gällande insatser utan behovsprövning.

För att leva upp till den nya socialtjänstlagens dokumentationskrav från och med 1 juli behöver äldregruppen fatta beslut kring hur nämndens enhet ska förhålla sig till det utökade dokumentationskravet.

Nacka kommuns omställningsarbete

Nacka kommuns omställningsarbete inför ny socialtjänstlag har pågått i nära samverkan mellan de fyra enheter som verkställer socialnämndens, nämnden för arbete och försörjnings samt äldregruppen beslut sedan 2024. En kartläggning av samtliga insatser som redan idag erbjuds i kommunen utan individuell behovsprövning, även kallade öppna insatser, har genomförts, se bilaga 1 till tjänsteskrivelsen. Arbetet med att fortlopande se över i vilken form berörda nämnders sociala insatser ska tillhandahållas i enlighet med den nya socialtjänstlagen kommer att fortsätta framåt. Detta för att säkra att Nacka kommun levererar en socialtjänst som är både lätt tillgänglig, kunskapsbaserad och förebyggande. Att insatserna ska vara både kvalitetssäkrade och effektfulla är ytterligare en grundsten i enheternas omställningsarbete. Ett arbete som kommer att pågå under flera år med hjälp av det långsiktiga statsbidrag som regeringen har aviserat kommer att komma Sveriges kommuner till del från 2025 till 2028. Ansvariga enheter kommer att fortsätta samverka gemensamt och i nära dialog med andra aktörer så som Socialstyrelsen och Sveriges kommuner och regioner.

Äldrenhetens utredning och bedömning

Att ställa om kommunens socialtjänst utifrån lagstiftarens intentioner med den nya socialtjänstlagen kommer att ta tid vilket regeringens långsiktiga stöd i form av ekonomiskt stöd från 2025 till 2028 indikerar. För att Nacka kommun ska nå den föreslagna socialtjänstlagens intentioner behöver socialtjänsten organiseras utifrån invånarnas behov på ett sätt där nackabor lätt kan få kontakt med socialtjänsten samtidigt

som möjlighet att inleda utredning bibehålls. En socialtjänst som arbetar förebyggande och tillhandahåller insatser på nya sätt kan även innebära nya arbetssätt. Kommunens enheter som regleras utifrån socialtjänstlagen bör ges goda förutsättningar i det arbete som pågår och som behöver fortsätta i omställningen till ny lagstiftning. Det gemensamma omställningsarbete som pågår i nära samverkan mellan kommunens enheter som regleras utifrån socialtjänstlagen bedöms därför behöva fortlöpa under de kommande åren. Detta för att på bästa sätt nå upp till lagstiftarens intentioner om en lätt tillgänglig, förebyggande och kunskapsbaserad socialtjänst. Det gemensamma omställningsarbetet kommer att fokuseras kring totalt fem prioriterade områden under följande rubriker: *En socialtjänst med effektiva och tidiga insatser, En tillgänglig och sömlös socialtjänst, En socialtjänst som utgår från kundens behov, En kunskapsbaserad socialtjänst samt Mötesplatser för nackabor med behov.*

Nacka kommun erbjuder redan idag ett stort antal insatser utan individuell behovsprövning, så kallade öppna insatser. Nämndens ansvariga enheter behöver till följd av den nya socialtjänstlagen överväga på vilket sätt och i vilken omfattning kommunens socialtjänst framöver ska tillhandahålla insatser utan individuell behovsprövning i enlighet med den nya lagstiftningen. Möjligheten att tillhandahålla insatser utan individuell behovsprövning syftar inte till att skapa nya rättigheter, utan att det ska bli enklare för den enskilde, inom den grupp som insatsen riktas till att få insatsen verkställd.

I samband med övergång till ny socialtjänstlag behöver nämnden för varje insats i bilagan till denna tjänsteskrivelse fatta beslut om i vilken form insatsen ska tillhandahållas, det vill säga om insatsen ska tillhandahållas utan individuell behovsprövning. Om ett beslut inte fattas gäller som huvudregel att insatserna ska ges efter individuell behovsprövning.

Äldrenämnden tillhandhåller insatser utan individuell behovsprövning i enlighet med avsnitt 4 i bilaga 1.

Då tiden för omställning inför ikraftträdandet av den nya socialtjänstlagen har varit kort föreslås äldrenämnden besluta att nämndens verksamheter i Nacka kommun under en omställningsperiod från och med den 1 juli 2025 fram till och med den 31 december 2026 får tillhandahålla insatserna i bilaga 1, avsnitt 4 på det sätt som de ges idag utan individuell behovsprövning.

Den nya socialtjänstlagen medför även nya krav på dokumentation som innebär att samtliga insatser som huvudregel ska dokumenteras med undantag från gällande uppgifter om enskildas personliga förhållanden vid rådgivning. Socialnämnden får, om det finns särskilda skäl, besluta att vad gäller uppgifter som kan röja den enskildes identitet inte ska dokumenteras vid genomförande av insatser utan individuell behovsprövning.

För att på ett effektivt sätt hitta smidiga och relevanta arbetsprocesser för nå upp till lagstiftarens intentioner med det utökade dokumentationskravet utan att nämndens befintliga insatser utan individuell behovsprövning tyngs av allt för mycket administration gör enheten bedömningen att ansvariga verksamheter behöver mer tid att ställa om. Den korta ikraftträdandeperioden för den nya socialtjänstlagen begränsar möjligheten för att nya arbetssätt avseende dokumentation i Nacka kommun är färdigställda till den 1 juli 2025. För insatser som behovsprövas finns Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd SOSFS 2014:5, dessa kommer dock inte gälla för insatser utan behovsprövning. Socialstyrelsen har aviserat att man utreder behov av att ta fram allmänna råd och föreskrifter som stöd för handläggning och dokumentation gällande insatser utan individuell behovsprövning. Enheten föreslår därför att ansvarig utförare/anordnare under en omställningsperiod från och med den 1 juli 2025 fram till och 30 juni 2026 får dokumentera tillhandahållna insatserna i bilaga 1, avsnitt 4 på det sätt som de görs idag. Vidare föreslås att ansvarig utförare/anordnare från och med 1 juli 2026 dokumenterar insatser utan behovsprövning enligt anvisningar från Socialstyrelsen. För det fall Socialstyrelsen inte arbetar fram allmänna råd och föreskrifter avseende det utökade dokumentationskravet avser enheten återkomma med förslag på hur dokumentation gällande insatser utan individuell behovsprövning ska verkställas efter den 1 juli 2026.

I syfte att ständigt utveckla och förbättra de insatser som erbjuds nackaborna inom ramen för kommunens socialtjänst föreslås också att ansvarig enhet får i uppdrag att löpande föreslå nämnden vilka nya insatser som skulle kunna erbjudas utan individuell behovsprövning samt villkor för dessa insatser, inklusive eventuella undantag från dokumentationsskyldigheten som ska gälla för nämndens insatser utan individuell behovsprövning.

I arbetet med att kartlägga kommunens nuvarande utbud av insatser som erbjuds utan individuell behovsprövning har enheten identifierat stora fördelar med att skapa en gemensam ”insatskatalog”. Därför föreslås att en gemensam sammanställning av Nacka kommuns insatser inom socialtjänsten som tillhandahålls utan individuell behovsprövning revideras och beslutas i ansvarig nämnd årligen i likhet med bilaga 1.

Ekonomiska konsekvenser

Förslag till beslut kan på sikt innebära minskade kostnader i form av handläggning och personal inom myndighetsutövning. Samtliga kostnader för pågående omställningsarbete till ny socialtjänstlag bedöms täckas av det av regeringen aviserade fleråriga statliga stödet.

Konsekvenser för barn

Den nya socialtjänstlagen bedöms i sin helhet medföra positiva effekter för barn, bland annat omformuleras bestämmelser för att ge en tydligare koppling till och överensstämmelse med barnkonventionen. Ett tydligt fokus på att socialtjänsten ska arbeta förebyggande tillsammans med bestämmelsen om övergripande planering av

socialtjänstens insatser till enskilda bedöms på sikt kunna innebära positiva konsekvenser för barn.

Konsekvenser för klimat och miljö

Förslag till beslut bedöms inte innebära några konsekvenser för klimat och miljö.

Handlingar i ärendet

Tjänsteskrivelse daterad den 28 maj 2025

Bilaga 1 Insatser utan individuell behovsprövning

Åse Linnerbäck
Tf social- och äldredirektör
Stadsledningskontoret

Ellinor Egefors Åkesson
Enhetschef
Äldrenämnden

Beslutet ska skickas till:

- ---